

Jak 2,18 a jeho interpretace*

Petr Mareček

List Jakubův, který je dosvědčen jako spis používaný v církvi poměrně pozdě a který patří mezi poslední novozákonní knihy zařazené do kánonu Nového zákona, je z mnoha hledisek unikátním spisem Nového zákona. Tento list se sice nikde nezmiňuje o Kristově smrti a zmrtvýchvstání, avšak se zřetelem na projednávání sociálně etické nauky jej můžeme považovat za jednu z nejvýznamnějších novozákonních knih. Jakubův list, jenž lze z literárního hlediska označit jako napomínající a poučný dopis a jenž po stránce obsahové poskytuje pokyny k čínorodému uskutečňování evangelia, je pokládán za nejzáhadnější knihu Nového zákona.¹ Skutečnost, že Jakubův list od nepaměti činil těžkosti novozákonním badatelům, je dána tím, že obsahuje velké množství enigmatických míst.² Jedním z těchto míst je text Jak 2,18, který byl nazván jako *crux interpretum*³ nebo jako „kámen úrazu“⁴ a který je hodnocen jako jedno z nejobtížnějších míst v Novém zákoně.⁵

Verš Jak 2,18 je součástí textové jednotky Jak 2,14–26, na kterou je pohlíženo jako na skutečný střed celého listu – centrum listu.⁶ Uvedme si znění této textové jednotky jak v řeckém originále podle nejnovějšího

* Studie byla připravena za finanční podpory projektu IGA_CMTF_2020_005 „Cruces interpretum Jakubova listu“.

¹ Donald A. HAGNER, *The New Testament: A Historical and Theological Introduction*, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2012, s. 671: „the most puzzling book of the NT“.

² Arnold MEYER, *Das Rätsel des Jakobusbriefes*, BZNW 10, Gießen: Töpelmann, 1930, s. 1.

³ Randolph Vincent Greenwood TASKER, *The General Epistle of James: An Introduction and Commentary*, TNTC, London: Tyndale Press, 1956, s. 64; Wiard POPKES, *Der Brief des Jakobus*, ThHK 14, Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2001, s. 196.

⁴ Dale C. ALLISON, jr., *A critical and exegetical commentary on the Epistle of James*, ICC, New York, NY: Bloomsbury, 2013, s. 468: „the verse is a stumbling block“.

⁵ Martin DIBELIUS, *Der Brief des Jakobus*, mit Ergänzungen von Heinrich Greeven, KEK 15, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, (1921) 1984⁶, s. 190. Christoph BURCHARD, *Der Jakobusbrief*, HNT 15.1, Tübingen: Mohr Siebeck, 2000, s. 117 považuje σὺ πιστὴν ἔχεις, καὶ ὡς ἐργὰ ἔχω (Jak 2,18aβ–γ) za nejspornější věty Jakubova listu.

⁶ Srov. Wiard POPKES, *Adressaten, Situation und Form des Jakobusbriefes*, SBS 125/126, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1986, s. 42. Rolf WALKER, „Allein aus Werken: Zur Auslegung von Jakobus 2,14–26,“ *ZThK* 61 (1964): 163 označuje úryvek Jak 2,14–26 jako „Herzstück des Briefes“.

kritického vydání řeckého Nového zákona, tak v českém překladu (překlad vlastní):

¹⁴Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ¹⁵ἐὰν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν καὶ λειπόμενοι τῆς ἐφημέρου τροφῆς ¹⁶εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν· ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; ¹⁷οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστὶν καθ' ἑαυτήν.

¹⁸Ἀλλ' ἐρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις, καὶ γὰρ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου χωρὶς τῶν ἔργων, καὶ γὰρ σοὶ δείξω ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν. ¹⁹σὺ πιστεύεις ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ θεός, καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν καὶ φοβίσουσιν. ²⁰Θέλεις δὲ γινῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων ἀργὴ ἐστὶν; ²¹Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; ²²βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, ²³καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ²⁴ὁράτε ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. ²⁵ὁμοίως δὲ καὶ Ραὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐτέρα ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ²⁶ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστὶν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστίν.⁷

¹⁴Co je to platné, moji bratři, říká-li někdo, že má víru, ale nemá skutky? Může ho taková víra spasit? ¹⁵Kdyby některý bratr nebo sestra byli bez šatů (dosl. byli nazí) a neměli jídlo ani na den (dosl. měli nedostatek denní obživy) ¹⁶a někdo z vás by jim řekl: „Odejděte v pokoji. Zahřejte se a najezte se (popř. ať vám není zima a nemáte hlad)“, ale nedali byste jim, co potřebují pro své tělo, co by to bylo platné? ¹⁷Stejně tak je tomu i s vírou: když se neprojevuje skutky (dosl. nemá-li skutky), je sama o sobě mrtvá.

¹⁸Ale někdo by mohl říci: „Ty máš víru a já mám skutky.“ Ukaž mi tu svou víru bez skutků a já ti však ze svých skutků mohu dokázat víru. ¹⁹Ty věříš, že je jeden Bůh? Zcela správně (dosl. dobře činiš). I démoni věří, a (přesto) se třesou (hrůzou). ²⁰Chceš však poznat, ty pošelilý člověče (dosl. ó prázdný člověče), že víra beze skutků je zbytečná?

²¹Nebyl náš praotec Abrahám ospravedlněn pro své skutky, když na oltáři obětoval svého syna Izáka? ²²(Z toho) můžeš vidět (dosl. vidíš), že víra působila spolu s jeho skutky a že ve skutcích dospěla k dovršení. ²³Tak se naplnilo Písmo, které říká: „Abrahám uvěřil Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost a byl nazván přítelem Božím.“ ²⁴Vidíte (tedy), že ze skutků je člověk ospravedlňován, a ne pouze z víry. ²⁵Nebyla však rovněž podobně nevěstka Rachab ospravedlněna ze skutků, když přijala posly a propustila je jinou cestou? ²⁶Neboť jako je tělo bez ducha/duše mrtvé, tak je mrtvá i víra bez skutků.

⁷ Barbara ALAND – al., ed., *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012²⁸, s. 688–689.

Perikopa Jak 2,14–26 se z obsahového hlediska týká tématu „víra a skutky“, jak je patrné ze slovní zásoby, jež je spjata s lexikálně sémantickými poli „víra“ a „skutky“.⁸ Úryvek Jak 2,14–26, který se vyznačuje promyšleným uspořádáním a který je z rétorického hlediska působivě utvořen,⁹ je možné rozdělit do tří částí.¹⁰ V Jak 2,14–17 je poukázáno na nedostatečnost víry bez skutků. Verše Jak 2,18–20 se pokouší objasnit, že skutky jsou znamením víry. Nakonec pak v Jak 2,21–26 je poskytnut důkaz z Písma pomocí dvou příkladů, že víra se musí projevovat skutky. Naše pozornost se zaměří na verš Jak 2,18, který tvoří začátek oddílu Jak 2,18–20, který se snaží ozřejmit, že skutky jsou znamením víry.

Autor Jakubova listu, jehož spis náleží mezi novozákonními knihami jak z hlediska jazykového, tak z hlediska stylistického k těm nej kvalitnější, se ve verši Jak 2,18 stává nesrozumitelným. Nejasnost tohoto místa je v první řadě způsobena přílišnou snahou po stručnosti.¹¹ Obtíž interpretace je pak dále zapříčiněna nepřítomností interpunkčních znamének ve starobylých rukopisech a také tím, že v nich chybí uvozovky, které v dnešní době používáme k vyznačení přímé řeči. Při interpretaci verše Jak 2,18 je třeba mít na paměti, že jeho význam není izolovaný, nýbrž že je zapotřebí ho chápat v jeho kontextu.¹² Je zcela jasné, že ten, kdo

⁸ V Jak 2,14–26 se slovo πίστις „víra“ vyskytuje dohromady 11krát (πίστις v Jak celkem 16krát) a sloveso πιστεύω „věřit“ se nachází v tomto listu pouze zde, a to třikrát (Jak 2,19[dvakrát].23). Vyjádření v plurálu ἔργα „skutky“ je použito v Jak 2,14–26 dohromady 12krát (ἔργων v Jak celkem 15krát). Pozornosti neuniknou některá slovní spojení: „mít víru“ (Jak 2,14a.18a), „víra bez skutků“ (Jak 2,18b.20b.26b), mít skutky“ (Jak 2,14a.17.18a).

⁹ Pokud jde o rétorické prvky, srov. např. J. D. N. VAN DER WESTHUIZEN, „Stylistic Techniques and Their Functions in James“, *Neotes* 25 (1991): 89–107.

¹⁰ Takto např. Hubert FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus*, II, ÖTKNT 17/2, Gütersloh: Gerd Mohn, 1994, s. 429–478; Dan G. McCARTNEY, *James*, BECNT, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2009, s. 154–155; John PAINTER, „James“, in *James and Jude*, John Painter – David A. deSilva, PCNT, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2012, s. 101; Jacqueline ASSAËL – Éliane CUVILLIER, *L'Épître de Jacques*, CNT 13a, Genève: Labor et Fides, 2013, s. 199–209. Rozdělení na dvě části: Jak 2,14–17.18–26 uvádí např. Franz SCHNIDER, *Der Jakobusbrief*, RNT, Regensburg: Friedrich Pustet, 1987, s. 68; BURCHARD, *Der Jakobusbrief*, s. 111; Scot McKNIGHT, *The Letter of James*, NICNT, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2011, s. 224–263; Členění na čtyři části: Jak 2,14–17.18–20.21–23.24–26 předkládá POPKES, *Der Brief des Jakobus*, s. 183–186.

¹¹ Peter SCHEGG, *Der katholische Brief des Jakobus*, München: Ernst Stahl, 1883, s. 111 cituje v souvislosti s Jak 2,18 výrok římského básníka Horatia: „Brevis esse laboro, obscurus fio (snažím se být stručný a stávám se nesrozumitelný).“ (*De arte poetica* 2,3,25–26)

¹² Takto rovněž Scot McKNIGHT, „James 2:18a: The Unidentifiable Interlocutor“, *WTJ* 52 (1990): 355–364, zvl. 360–362.

promlouvá v Jak 2,18, reaguje na předchozí výpověď v Jak 2,17. Kromě toho od začátku Jakubova listu je zřejmé, že jeho autorovi jde o úzkou sounáležitost víry a skutků, a to v tom smyslu, že víru je možné projevit prostřednictvím skutků v mezilidské sféře.¹³

Problémy, které zahrnuje verš Jak 2,18, lze shrnout do následujících otázek: Na koho se vztahují zájmena v textu? Kdo je osoba, která je uvedena slovy ἄλλ' ἐρεῖ τις „někdo však řekne“ (Jak 2,18aα)? Jedná se o spojence autora listu anebo o jeho odpůrce? Je to někdo jiný? Je možné, že je to sám autor listu? Je partner diskuse v Jak 2,14, který říká, že má víru, avšak nemá skutky, totožný s tím, kdo promlouvá v Jak 2,18? Co všechno text v přímé řeči obsahuje? Jedná se pouze o slova σὺ πίστιν ἔχεις „ty máš víru“ (Jak 2,18aβ)? Je pronesený text delší σὺ πίστιν ἔχεις, καὶ ὡς ἔργα ἔχω „ty máš víru a já mám skutky“ (Jak 2,18aβ-γ), nebo zahrnuje celý zbytek verše (Jak 2,18aβ-bβ)?¹⁴ Jak může partner rozhovoru prohlásit, že má skutky, jestliže Jakub uvedl, že je nemá? Je text poškozen? Vyslovuje partner diskuse skutečné stanovisko, nebo se jedná o sofisma? Odpovědi exegetů na tyto otázky se velmi často rozcházejí a jsou pestré. Předložené návrhy výkladu textu Jak 2,18 jsou tedy velmi rozmanité. Naše studie si klade za cíl nabídnout přehled rozličných interpretací tohoto verše a představit jeho výklad, který se jeví jako nejpersvědčivější. Přínosem studie tedy bude poskytnutí přehledu různých způsobů výkladu verše Jak 2,18 s upřednostněním interpretace, která se zdá být nejvhodnějším řešením tohoto *crux interpretum*.

1. NÁVRHY INTERPRETACE JAK 2,18

1) Podle některých exegetů partner rozhovoru vznáší námitku proti Jakubově víře. Verš by bylo možné přeložit následovně: „Někdo však řekne: ‚Máš víru?‘ A já (řeknu): ‚Já mám skutky. Ukaž mi tvou víru bez skutků, a já ti ukážu svou víru na skutcích.‘“ Dle této interpretace výraz

¹³ Roman HEILIGENTHAL, *Werke als Zeichen: Untersuchungen zur Bedeutung der menschlichen Taten im Frühjudentum, Neuen Testament und Frühchristentum*, WUNT 2/9, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1983, s. 34.

¹⁴ Jak se zdá, přímá řeč musí skončit někde před veršem Jak 2,20, kde autor listu odpovídá pomocí oslovení „bláhový/nechápatý člověče“.

καὶ γὰρ „a já“ netvoří součást přímé řeči.¹⁵ Námitka v Jak 2,18aβ navazuje na autorovo tvrzení, že víra bez skutků je mrtvá (Jak 2,17). Partner diskuse se obrací na Jakuba s kritickou otázkou, zda on, když tak trvá na skutcích, má vůbec (správnou) víru. Ve prospěch této interpretace lze uvést, že v rámci bližšího kontextu uchovává myšlenkový sled. Proti tomuto způsobu výkladu je však možné zmínit několik skutečností. Kdyby chtěl partner rozhovoru vyjádřit pochybnosti o Jakobově víře, o které doposud nebyla řeč, očekávalo by se spíše použití formulace μὴ οὐ πίστιν ἔχεις.¹⁶ Vznesená otázka οὐ πίστιν ἔχεις (Jak 2,18aβ), která neobsahuje μὴ (srov. Jak 2,14), a která zaznívá ve smyslu „máš vůbec nějakou víru?“, působí podivně. Kromě toho je velmi nepravděpodobné, že by výraz καὶ γὰρ mohl uvádět nového mluvčího, který odpovídá na vznesenou otázku.¹⁷ Člověk by očekával, že bude zřetelnějším způsobem upozorněno, kde partner rozhovoru ukončuje svůj dotaz a kde autor listu zahajuje svou odpověď. Mimoto se nehodí pro Jakuba odpověď καὶ γὰρ ἔργα ἔχω „já mám skutky“ (Jak 2,18aγ). On by musel sdělit, že má víru, která se projevuje skrze skutky.¹⁸ V neposlední řadě udivuje, že autor listu přerušuje účastníka rozhovoru hned poté, co se zeptal: „Máš vůbec nějakou víru?“¹⁹ Na základě umístění οὐ a καὶ γὰρ v příslušných

¹⁵ Takto Heinz NEITZEL, „Eine alte crux interpretum im Jakobusbrief 2,18,“ ZNW 73 (1982): 286–293; stov. též SCHNIDER, *Der Jakobusbrief*, s. 70–71; Timothy B. CARGAL, *Restoring the Diaspora: Discursive Structure and Purpose in the Epistle of James*, SBL.DS 144, Atlanta: Scholars Press, 1993, s. 125–126; Rudolf HOPPE, *Jakobusbrief*, SKK.NT 15, Stuttgart: Katholische Bibelwerk, 1989, s. 64, česky, *List Jakubův*, MSKNZ 15, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 57; Martin KLEIN, „Ein vollkommenes Werk“: Vollkommenheit, Gesetz und Gericht als theologische Themen des Jakobusbriefes, BWANT 139, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, 1995, s. 70–72; Matthias KONRADT, *Christliche Existenz nach dem Jakobusbrief: Eine Studie zu seiner soteriologischen und ethischen Konzeption*, StUNT 22, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998, s. 219–226 a 307–308; David EDGAR, *Has God Not Chosen the Poor? The Social Setting of the Epistle of James*, JSNT.S 206, Sheffield: Academic Press, 2001, s. 170–171; William VARNER, *James*, Evangelical Exegetical Commentary, Bellingham, WA: Lexham, 2014, s. 291–292.

¹⁶ James H. ROPES, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle of St. James*, ICC, Edinburgh: T. & T. Clark, 1916, s. 212.

¹⁷ Srov. DIBELIUS, *Der Brief des Jakobus*, s. 193; McCARTNEY, *James*, s. 158; Douglas J. Moo, *James: An Introduction and Commentary*, TNTC 16, Nottingham – Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 2009 (=1985), s. 109; ALLISON, jr., *A critical and exegetical commentary*, s. 469.

¹⁸ FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus*, II, s. 440 upozorňuje na skutečnost, že by se v textu Jak 2,18 muselo doplnit: „Ich habe Werke des Glaubens.“

¹⁹ ROPES, *A Critical and Exegetical Commentary*, s. 212 k tomuto způsobu interpretace dodává: „this interpretation gives the passage too much the character of a personal debate,

větách (Jak 2,18aβ a 2,18aγ) rázného protikladu (osobní zájmena, „víra a skutky“), jenž je formulován s velkou stručností, se lze domnívat, že mluvčí je v obou větách stejný.

2) Další navržená interpretace spatřuje v účastníkovi rozmluvy spojení Jakuba. Tento partner rozhovoru pronáší slova v Jak 2,18 nebo v Jak 2,18–19. V tomto případě je verš Jak 2,18 přeložen: „Někdo řekne: ‚Ty máš víru a já mám skutky. Ukaž mi tu svou víru bez skutků a já ti ukážu svou víru na skutcích.‘“ Ten „někdo“ se nestaví se svým názorem proti Jakobovi, avšak zastává stejné mínění jako on. Obrací se na protivníka v Jak 2,14, jehož stanovisko znovu zmiňuje „ty máš víru“ a zároveň ho staví proti svému přesvědčení „já mám skutky“. Připojení hlasu spojence dodává na živosti probíraného tématu a zastává rovněž funkci zdůraznění jeho důležitosti. Hlas spojence může Jakobovi sloužit též k tomu, aby se vyvaroval představení sebe jako dokonalého příkladu víry, která vychází najevo ze skutků.²⁰ Tato interpretace poskytuje vysvětlení, proč argumentace „někoho“ je tak podobná tomu, co zaznělo v Jak 2,14–17. To uchovává konzistenci v Jakobově používání zájmen v tomto úryvku. Zájmeno „ty“ (σὺ) se ve verších Jak 2,14–17 vždy vztahuje k protivníkovi Jakuba, zatímco „já“ (ἐγώ) se pokaždé vztahuje ke spojenci Jakuba. Zde je však možné vznést námitku. Pokud by Jakub chtěl představit spojence, pravděpodobně by ho neuvedl vágně pomocí výrazu τις „někdo“, ale jmenoval by někoho konkrétního, kdo byl ve vážnosti. Kromě toho zmínění třetího účastníka, který má podobené názory jako Jakub, se jeví bezdůvodné. Nejdůležitější ze všeho je však skutečnost, že formulace ἀλλ' ἐρεῖ

with an *argumentum ad hominem*, to suit the style proper to general hortatory moral writing.”

- ²⁰ Willibald BEYSLAG, *Kritisch exegetisches Handbuch über den Brief des Jacobus*, KEK 15, Göttingen, 1882⁴, s. 122–127; SCHEGG, *Der katholische Brief des Jakobus*, s. 111–112; Joseph B. MAYOR, *The Epistle of St. James: The Greek Text with Introduction, Notes and Comments*, London: Macmillan, 1892, s. 92–93; Johannes E. BELSER, *Die Epistel des heiligen Jakobus*, Freiburg im Breisgau: Herdersche Verlagshandlung, 1909, s. 123; Joseph CHAINE, *L'Épître de saint Jacques*, EtB, Paris: J. Gabalda, 1927, s. 61; Burton S. EASTON – Gordon POTEAT, „The Epistle of James“, in *The Interpreter's Bible*, vol. 12, ed. George A. Buttrick, New York: Abingdon, 1957, s. 43; James B. ADAMSON, *The Epistle of James*, NICNT, Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1976, s. 124–125 a 135–137; Franz MUSSNER, *Der Jakobusbrief*, HThK XIII/1, Basel – Freiburg – Wien: Herder, 1987², s. 137; Robert H. GUNDRY, *Commentary on the New Testament: Verse-by-Verse Explanations with a Literal Translation*, Peabody, MA: Hendrickson, 2010, s. 925. Jean CANTINAT, *Les Épîtres de Saint Jacques et de Saint Jude*, SB, Paris: Gabalda, 1973, s. 146 by tuto hypotézu považoval za přijatelnou, kdyby u ní nebyla nesnáž s úpravou odporovacího významu úvodního výrazu ἀλλὰ.

τις: je běžným rétorickým obratem k uvedení námitky (srov. 1Kor 15,35; Řím 9,19; 11,19).²¹ Je pravda, že ἀλλά může někdy ztratit svůj obvyklý odporovací význam a že může znamenat „vskutku, opravdu“ (Jan 16,2; 1Kor 3,2).²² V našem textu si však ἀλλά uchovává své ustálené jazykové použití s odporovacím významem.²³ Je totiž mnohem přirozenější dát do vzájemného vztahu verše Jak 2,14 a 2,18 a spatřovat zde pokračování rozhovoru mezi dvěma stranami. Buď ἐὰν ... λέγει τις „říká-li někdo“ a ἀλλ' ἐρεῖ τις „někdo ale řekne“ uvádí dva úzce spojené odpůrce, nebo stejný opozičník promlouvá dvakrát. V druhém případě by však ten, kdo v Jak 2,18 říká πιστιν ἔχεις, v Jak 2,14 tvrdil, že má sám víru, což je trochu nemotorné.²⁴

3) Někteří badatelé vidí v osobě, která se ujímá slova v Jak 2,18a, odpůrce postoje autora listu, jenž je vyjádřen v předcházejících verších (Jak 2,14–17). Tento opozičník, který je partnerem rozhovoru, se domnívá, že víra a skutky nepatří neodlučitelně k sobě. Podle něj tedy jeden člověk má víru a druhý skutky (srov. 1Kor 12,9–10, kde jeden člověk má dar víry, zatímco druhý má jiný dar, např. dar uzdravování).²⁵ Autor listu se však staví proti tomuto názoru, který odděluje od sebe víru a skutky. Text Jak 2,18 je v tomto případě přeložen: „Někdo řekne: ‚Ty máš víru a já mám skutky (nebo: jeden má víru a druhý má skutky).‘ (Jakub se ujímá slova) ‚Ukaž mi tu svou víru bez skutků a já ti ukážu svou víru na skutcích.‘“ V dialogu je pozice partnera rozhovoru, který přisuzuje víru jedné osobě a skutky druhé osobě, ostře popřena autorem Jakubova listu. Jeho nesouhlas zastává funkci doplnění k argumentaci v Jak 2,14–17, která se zabývala těmi, kteří se dovolávají víry, avšak nemají skutky, a která tak poukázala na zbytečnost víry bez skutků. Mínění partnera diskuse, že víru a skutky by bylo možné oddělit, pomáhá Jakubovi rozvinout argumentaci, že víra a skutky jsou neodlučitelné a že skutky jsou znamením víry (Jak 2,18–20).²⁶ I tento způsob interpretace se střetá

²¹ DIBELIUS, *Der Brief des Jakobus*, s. 185.

²² Na tuto skutečnost poukazuje např. Gottwald KARO, „Versuch über Jac. 2,18,“ *Protestantische Monatshefte* 4 (1900): 159–160.

²³ Ralph P. MARTIN, *James*, WBC 48, Waco, TX: Word Book Pub., 1988, s. 86.

²⁴ ALLISON, jr., *A critical and exegetical commentary*, s. 469.

²⁵ James H. ROPES, „Thou Hast Faith and I have Works“ (James II.18), *Exp.* 7,5 (1908): 547–556, zvl. 553 a 555, se domnívá, že Jakub slyšel o Pavlových myšlenkách ohledně rozmanitosti darů v církvi.

²⁶ Takto např. ROPES, *A Critical and Exegetical Commentary*, s. 208–209; Adolf SCHLATTER, *Der Brief des Jakobus*, Stuttgart: Calwer Vereinsbuchhandlung, 1932, s. 193; Johann

s těžkostmi. Opozičník, jenž je partnerem rozhovoru, přisuzuje Jakubovi pozici, která je opačná té, jež mu přísluší: „Ty (Jakube) máš víru“, zatímco sám zastává názor, který náleží Jakubovi „já mám skutky“.

4) Josef Zmijewski předložil interpretaci, podle které Jak 2,18–21 obsahuje námitku někoho, kdo někomu jinému z Jak 2,14, jenž zastává názor, že „pouze víra může spasit“, objasňuje, že spása nastává „pouze na základě skutků“. Sám Jakub se ujímá slova až v Jak 2,22. On neuvažuje tak jednostranně, jako ona osoba promlouvající v Jak 2,18–21, která zdůrazňuje skutky místo víry, a staví se proti tomuto názoru, jenž odděluje víru od skutků.²⁷ S touto podobou interpretace však nelze souhlasit. Je nemyslitelné, že by se nějaký křesťan mohl domnívat, že spása nastává „pouze na základě skutků“, aniž by zpochybnil svou vlastní křesťanskou existenci, která se zakládá na víře. Mimoto je těžko myslitelné, že by v Jak 2,20–21 a Jak 2,22–26 promlouvaly dvě odlišné osoby. Dva příklady z Písma v Jak 2,21–23 a Jak 2,24–26 si odpovídají, náleží k sobě a zastávají funkci odůvodnění.²⁸

5) Objevil se také výklad, podle kterého námitka partnera diskuse zahrnuje verše Jak 2,18–19. Jedná se o stejného opozičníka jako v Jak 2,14, který je zastánce pavlovství a který kritizuje Jakuba, jelikož on zastupuje protipavlovské, židovské stanovisko z hlediska problematiky skutků a má chybnou víru. Jakub se nemůže odvolávat na to, že má víru, stejně jako se nemůže odvolávat na to, že má skutky (text Jak 2,18aβ–γ je chápán jako podmínková věta: „jestliže ty máš víru, pak já mám skutky“). Jakub by mu měl ukázat svou víru bez použití skutků (Jak 2,18bα). Tak

MICHL, *Die katholischen Briefe*, RNT 8/2, Regensburg: Friedrich Pustet, 1968², s. 40–41; Sophie LAWS, *A Commentary on The Epistle of James*, BNCT, London: Adam & Charles Black, 1980, s. 123–124; Peter H. DAVIDS, *The Epistle of James: A Commentary on the Greek Text*, NIGTC, Exeter: The Paternoster Press, 1982, s. 123–124; Wolfgang SCHRAGE, „Der Jakobusbrief,“ in *Die „Katholischen“ Briefe: Die Briefe des Jakobus, Petrus, Johannes und Judas*, Horst Balz – Wolfgang Schrage, NTD 10, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1993⁴, s. 32; Luke T. JOHNSON, *The Letter of James: A New Translation with Introduction and Commentary*, AncB 37A, New York: Doubleday, 1995, s. 240. DIBELIUS, *Der Brief des Jakobus*, s. 185 na základě stylu diatriby považuje zájmena „já“ a „ty“ za fiktivní aktéry, kteří odpovídají „jednomu“ a „druhému“; srov. Moo, *James*, s. 109. McKNIGHT, „James 2:18a: The Unidentifiable Interlocutor,“ s. 355–364 mírně upravuje hypotézu, kterou předložil Dibelius, a domnívá se, že zájmena „já“ a „ty“ nepředstavují dvě fiktivní osoby, avšak reprezentují dvě odlišné pozice stejné křesťanské zkušenosti.

²⁷ Josef ZMIJEWSKI, „Christliche ‚Vollkommenheit‘: Erwägungen zur Theologie des Jakobusbriefes,“ in *Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt*, Series A, 5, Linz: Fuchs, 1980, s. 50–78, zvl. s. 56–68.

²⁸ Srov. KONRADT, *Christliche Existenz nach dem Jakobusbrief*, s. 217, pozn. 62.

by se ukázalo, že má nepravou víru, která je bezcenná a nemůže zachránit (srov. Jak 2,19). Protivník Jakuba však zastupuje (pavlovskou) víru, která přináší záchranu, jelikož může na svých skutcích ukázat svou víru bez toho, že by skutky musel použít ke své záchraně (Jak 2,18bβ). Jakubova odpověď pak začíná v Jak 2,20.²⁹ Proti této interpretaci je možné uvést, že zde nejde o opravdovou a bezcennou víru, nýbrž o problematiku, zda jen víra může spasit. Dále pak příklad s vírou démonů v Jak 2,19 podporuje pozici Jakuba a sotva pochází od opozičníka. Kromě toho je třeba dodat, že kdyby Jakubův partner rozhovoru mu chtěl popřít správnou víru, musel by Jakub na to reagovat v Jak 2,20–26, což se neděje.

6) Bernhard Weiss přišel s názorem, že Jak 2,18a představuje sice oponenta, avšak řeč je nepřímá a Jakub píše ze své vlastní perspektivy. „Ty“ představuje opozičníka, zatímco „já“ se vztahuje k autorovi listu.³⁰ Vůči této interpretaci lze namítnout, že použití *σύ* ve spojení s oponentem po *ἀλλ' ἐρεῖ τις* působí velmi těžkopádně.³¹

7) David R. Nienhuis se domnívá, že výraz *τις* v Jak 2,18 není totožný s *τις* v Jak 2,14 a že se jedná o nového partnera rozhovoru, který není ani spojencem Jakuba a ani jeho opozičníkem, nýbrž který hledá zprostředkovatelskou pozici mezi Jakubem a *τις* v Jak 2,14. Oba účastníci rozhovoru představují různé způsoby tvrzení, že někdo může mít víru bez skutků, první tím, že tvrdí, že víra sama o sobě postačuje, a druhý tím, že naznačuje, že víra a skutky jsou různé kvality, které lze připsat různým lidem (srov. Řím 12,6–8; 1Kor 12,8–9). V Jak 2,18b pak začíná odpověď Jakuba.³² U této interpretace je však stěží pravděpodobné, že by se jednalo o odpověď na pozici apoštola Pavla.

8) Walther Bindemann zastává mínění, že Jakub představuje dva odlišné názory. Verš Jak 2,14 uvádí prvního partnera diskuse. Jedná se o člověka, který vyžaduje víru a reprezentuje intelektualizovanou víru bez sociálních závazků. Druhý partner rozhovoru, který promlouvá v Jak 2,18–19, reaguje na názor vyslovený prvním partnerem: Ty máš víru, já

²⁹ Christiaan E. DONKER, „Der Verfasser des Jak und sein Gegner: Zum Problem des Einwandes in Jak 2,18–19,“ *ZNW* 72 (1981): 227–240; srov. též Timo LAATO, „Justification According to James: A Comparison with Paul,“ *TJ* 18 (1997): 43–84, zvl. 81.

³⁰ Bernhard WEISS, *Die Katholischen Briefe: Textkritische Untersuchungen und Textherstellung*, Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1892, s. 101–102; Craig L. BLOMBERG – Mariam J. KAMELL, *James*, ZECNT 16, Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008, s. 134.

³¹ ALLISON, jr., *A critical and exegetical commentary*, s. 470.

³² David R. NIENHUIS, *Not By Paul Alone: The Formation of the Catholic Epistle Collection and the Christian Canon*, Waco, TX: Baylor University Press, 2007, s. 219–220.

mám skutky; chlubíš se svým monoteismem. Druhý partner rozhovoru zastupuje židokřesťanskou zbožnost podle Zákona. V Jak 2,20–26 pak autor listu představuje své vlastní stanovisko.³³ Tento způsob chápání textu též není přesvědčivý.

9) Robert W. Wall se snaží prosadit názor, že původní znění textu v Jak 2,18ba je *δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων*, jak to dokládá většinový text, a domnívá se, že slova opozičníka sahají až do Jak 2,19a: „Ty máš víru a já mám skutky. Ukaž mi svou víru na svých skutcích a já ti ukážu na svých skutcích svou víru. Ty věříš, že je jeden Bůh. To je správně.“ Pak následuje odpověď autora listu.³⁴ Tato interpretace se však opírá o znění textu, které je obecně považováno druhotné, tj. pozdější.

10) Na základě skutečnosti, že partner diskuse v Jak 2,14 říká „mám víru“, avšak nemá skutky, někteří interpreti provedli úpravu slovosledu v Jak 2,18 („ty máš skutky, já mám víru“), která se již objevuje ve verzi starolatinského překladu – Codex Corbeiensis (ff): „tu operam (opera) habes, ego fidei habeo“.³⁵ Takovéto znění textu nicméně neodpovídá nejstarší textové tradici.³⁶

11) Nakonec je zapotřebí zmínit, že byl předložen názor, podle kterého text, který máme nyní k dispozici, byl poškozen při opisování, a to ještě před vznikem nejstarších rukopisů, které se nám dochovaly. Z toho důvodu byly vyvíjeny snahy stanovit jeho původní a úplné znění, které zahrnuje slova partnera rozhovoru: „Já mám víru a ty máš skutky: kde je tvá víra?“³⁷ „K jakému prospěchu jsou skutky bez víry? To je hlavní věc a tu já mám.“³⁸ Takovéto pokusy nejsou ničím jiným než čirými dohady.

³³ Walter BINDEMANN, „Weisheit versus Weisheit: Der Jakobusbrief als innerkirchlicher Diskurs,“ ZNW 86 (1995): 189–217, zvl. 211–215.

³⁴ Robert W. WALL, *Community of the Wise: The Letter of James*, NTC, Valley Forge: Trinity Press International, 1997, s. 138–142.

³⁵ Srov. Edward Y. HINCKS, „A Probable Error in the Text of James ii.18,“ JBL 18 (1899): 199–202; Otto PFLEIDERER, *Das Urchristentum: Seine Schriften und Lehren in geschichtlichem Zusammenhang*, II, Berlin: Reimer, 1902², s. 547.

³⁶ Srov. ALAND, *Novum Testamentum Graece*, s. 689.

³⁷ Takto Hans WINDISCH – Herbert PREISKER, *Die katholischen Briefe*, HNT 15, Tübingen: J. C. B. Mohr, 1951³, s. 17.

³⁸ Johannes SCHNEIDER, *Die Briefe des Jakobus, Petrus, Judas und Johannes: Die Katholischen Briefe*, NTD 10, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961, s. 19.

2. HODNOCENÍ ROZLIČNÝCH NÁVRHŮ INTERPRETACE A MOŽNÉ CHÁPÁNÍ JAK 2,18

Z výše uvedeného výčtu interpretací je patrné, že první tři návrhy jsou často zastávány, zatímco ostatní mají pouze ojedinělé stoupence. Některé názory jsou zcela nepravděpodobné, a to jak z hlediska textové kritiky, tak po filologické stránce. Je však zapotřebí rovněž konstatovat, že žádný navržený výklad verše Jak 2,18 neobsahuje zcela jasné a jednoznačné objasnění rozporů v tomto textu a že žádný způsob interpretace není naprosto přesvědčivý či bezvýhradně přijatelný.³⁹ V souvislosti s touto skutečností je na místě zmínit to, v čem se badatelé do určité míry při svém výkladu Jak 2,18 shodují. Text Jak 2,18 předně vykazuje dialogický charakter, což je charakteristické pro diatribickou argumentaci. Pomocí počáteční formulace ἀλλ' ἐπεὶ τις (Jak 2,18α) je uveden na scénu hypotetický partner diskuse, který zastává odlišný postoj než autor, třebaže s ním nemusí být nevyhnutelně ve sporu. Jedná se o nového partnera rozhovoru. Kdyby byl totožný s tím, který se objevuje v Jak 2,14, popř. v Jak 2,16, nebyl by uveden výrazem τις. Dále si lze všimnout, že vyjádření „mít víru“ (Jak 2,18αβ) a „mít skutky“ (Jak 2,18αγ) jsou známkou toho, že autor listu pokračuje v tématu, které zaznělo v Jak 2,14.17, i když je rozvíjí v odlišné perspektivě. Pozornost je zaměřena na vztah mezi vírou bez skutků a vírou se skutky. Nakonec pak osobní zájmena – ty (Jak 2,18αβ), já (Jak 2,18αγ; 2,18bβ), mi, tvou (Jak 2,18bα), ti, mou (Jak 2,18bβ), která se vyskytují ve verši, je nutné interpretovat jednotným způsobem. Můžeme tedy říci, že poté, co v Jak 2,14–17 autor listu poukázal na zbytečnost víry bez skutků, nyní v Jak 2,18–20 se pokouší objasnit, že skutky jsou znamením víry. K objasnění této skutečnosti používá argumentace, která vykazuje dialogický charakter. Nejprve představuje téma: „Připusťme, že by někdo řekl: Ty máš víru a já mám skutky.“ Zájmena „ty“ (Jak 2,18αβ) a „já“ (Jak 2,18αγ) se nepojí ani s partnerem diskuse a ani s autorem Jakubova listu, nýbrž se vztahují k dvěma hypotetickým osobám, které prostřednictvím dialogu

³⁹ Např. HINCKS, „A Probable Error in the Text of James ii.18,“ s. 201: „a self-consistent and intelligible interpretation ... cannot be performed“; William F. BROSEND II, *James and Jude*, NCB, Cambridge: University Press, 2004, s. 74: „Frankly, there is no acceptable solution.“

představují typický případ oddělení víry a skutků, tj. separace mezi „mít víru“ (Jak 18aβ) a „mít skutky“ (Jak 2,18aγ). V tomto okamžiku ve shodě se zvyklostmi dialogu zasahuje autor listu, aby zřetelným způsobem vyvrátil prezentované tvrzení. Ve své odpovědi, která zahrnuje dvě věty (Jak 2,18bα-β), Jakub deklaruje, že víru bez skutků není možné ani ukázat a ani dokázat.⁴⁰ Pro autora listu víra je neoddělitelná od skutků stejně jako slovo musí být nerozlučitelně spojeno s konkrétním jednáním, které zahrnuje pohotovou a účinnou pomoc těm, kdo zakouší bídu, nespravedlivé násilí a nachází se bez ochrany (srov. Jak 1,21.23–25.26–27). Tak jako v Jak 2,1–13 se láska k Bohu má projevovat skrze zachovávání příkázání, tak v Jak 2,14–26 se víra má projevovat skrze skutky. Co je v Jak 2,1–13 formulováno teocentricky, je v Jak 2,14–26 vyjádřeno antropocentricky.⁴¹

James 2:18 and Its Interpretation

Keywords: Biblical Exegesis; Catholic Epistles; The Letter of James; Faith and Deeds

Abstract: The Letter of James is the most puzzling book of the New Testament, as it contains a number of enigmatic places. One of these places is James 2:18, which has been called the *crux interpretum* and which is rated as one of the most difficult places in the New Testament. The exegetical explanations of James 2:18 are manifold and not one of these explanations entirely satisfies. Our verse is part of the textual unit James 2:18–20, which attempts to clarify that works, are a sign of faith. To clarify this fact, James uses arguments that are dialogical in nature. First, he introduces the topic: “Let’s admit that someone would say, you have faith, and I have works.” The pronouns “you” (James 2:18aβ) and “I” (James 2:18aγ) do not associate with the discussion partner or the author of James’ letter, but refer to two hypothetical persons who, through dialogue, represent a typical case of separation of faith and deeds, i.e. between “having faith” (James 18aβ) and “having works” (James 2:18aγ). At this point, in accordance with the customs of the dialogue, the author of the letter intervenes in order to refute the presented statement in a clear and concise manner. In his answer, which includes two sentences joined together by a double chiasm (James 2:18bα-β), James declares that faith without works cannot be shown or proved. For the author of the letter, faith is inseparable from deeds, just as a word must be inextricably

⁴⁰ Srov. Rinaldo FABRIS, *Lettera di Giacomo: Introduzione, versione, commento*, SOC 17, Bologna: EDB, 2004, s. 187.

⁴¹ FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus*, II, s. 424.

linked to a specific action that includes prompt and effective assistance to those who experience misery, unjust violence, and find themselves without protection (cf. James 1:21, 23–25, 26–27).

doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
petr.marecek@upol.cz